

ASMENS DUOMENŲ APSAUGA

Asmens duomenų apsauga ir pagarba privačiam gyvenimui yra svarbios pagrindinės teisės. Europos Parlamentas visuomet primygtinai pabrėžė, kad būtina užtikrinti pusiausvyrą tarp saugumo stiprinimo ir žmogaus teisių, įskaitant teisę į duomenų apsaugą ir privatumą, užtikrinimo. Naujosios ES duomenų apsaugos taisyklės, kurios padės skaitmeniniame amžiuje sustiprinti piliečių teises ir supaprastinti taisykles įmonėms, įsigaliojo 2018 m. gegužės mėn.

TEISINIS PAGRINDAS

Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo (SESV) 16 straipsnis;
ES pagrindinių teisių chartijos 7 ir 8 straipsniai.

TIKSLAI

Sąjunga privalo užtikrinti, kad būtų nuosekliai taikoma ES pagrindinių teisių chartijoje įtvirtinta pagrindinė teisė į duomenų apsaugą. ES turi laikytis tvirtesnės pozicijos dėl asmens duomenų apsaugos įgyvendinant visų sričių Sąjungos politikos, įskaitant teisėsaugą ir nusikalstamumo prevenciją bei tarptautinius santykius, priemones, visų pirma globalioje visuomenėje, kurioje vyksta spartūs technologiniai pokyčiai.

LAIMĖJIMAI

A. Institucinė sistema

1. Lisabonos sutartis

Prieš įsigaliojant Lisabonos sutarčiai, viena teisės aktų dėl asmens duomenų apsaugos laisvės, saugumo ir teisingumo erdvėje dalis priklausė pirmajam ramsčiui (duomenų apsauga asmeniniais ir komerciniais tikslais, kuriai buvo taikomas Bendrijos metodas), o kita – trečiajam ramsčiui (duomenų apsauga teisėsaugos tikslais, kuri buvo užtikrinama tarpvyriausybinio lygmeniu). Taigi sprendimai šiose dviejose srityse buvo priimami laikantis skirtingų taisyklių. Ramsčių sistemos nebeliko įsigaliojus Lisabonos sutarčiai, kurioje numatytas tvirtesnis aiškesnės ir veiksmingesnės duomenų apsaugos sistemos vystymo pagrindas, be to, numatyti nauji Parlamento, tapusio viena iš teisėkūros institucijų, įgaliojimai. SESV 16 straipsnyje numatyta, kad Parlamentas ir Taryba nustato fizinių asmenų apsaugos Sąjungos institucijoms, įstaigoms, organams ir agentūroms bei valstybėms narėms tvarkant asmens duomenis, kai vykdoma veikla yra susijusi su Sąjungos teisės taikymo sritimi, taisyklės.

2. Laisvės, saugumo ir teisingumo erdvės strateginės gairės

Po Tamerės ir Hagos programų (priimtų atitinkamai 1999 m. spalio mėn. ir 2004 m. lapkričio mėn.) 2009 m. gruodžio mėn. Europos Vadovų Taryba patvirtino naują daugiametę 2010–2014 m. laikotarpio laisvės, saugumo ir teisingumo erdvės programą, žinomą Stokholmo programos pavadinimu. Vadovaudamasi SESV 68 straipsniu, Europos Vadovų Taryba 2014 m. birželio mėn. išvadose apibrėžė ateinančių metų strategines teisėkūros ir veiklos planavimo gaires, susijusias su laisvės, saugumo ir teisingumo erdve. Vienas iš svarbiausių tikslų – užtikrinti geresnę asmens duomenų apsaugą ES.

B. Pagrindiniai teisės aktai dėl duomenų apsaugos

1. ES pagrindinių teisių chartija

Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartijos 7 ir 8 straipsniuose pripažįstama, kad pagarba privačiam gyvenimui ir asmens duomenų apsaugos užtikrinimas yra glaudžiai susijusios, tačiau atskiros pagrindinės teisės.

2. Europos Taryba

a. 1981 m. 108-oji konvencija

1981 m. sausio 28 d. Europos Tarybos 108-oji konvencija dėl asmenų apsaugos ryšium su asmens duomenų automatizuotu tvarkymu – pirmas duomenų apsaugos srityje priimtas teisiškai privalomas tarptautinis dokumentas. Jos tikslas – užtikrinti, kad, tvarkant asmens duomenis automatizuotai būtų gerbiamos kiekvieno asmens teisės ir pagrindinės laisvės, o svarbiausia, jo teisė į privatų gyvenimą. Protokole, kuriuo iš dalies keičiama Konvencija, siekiama išplėsti konvencijos taikymo sritį, padidinti duomenų apsaugos lygį ir veiksmingumą.

b. Europos žmogaus teisių konvencija (EŽTK)

1950 m. lapkričio 4 d. Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos 8 straipsnyje įtvirtinta asmens teisė į pagarbą privačiam ir šeimos gyvenimui: „Kiekvienas turi teisę į tai, kad būtų gerbiamas jo privatus ir jo šeimos gyvenimas, būsto neliečiamybė ir susirašinėjimo slaptumas“.

3. Šiuo metu galiojantys ES teisės aktai dėl duomenų apsaugos

a. Bendrasis duomenų apsaugos reglamentas

2016 m. balandžio 27 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (ES) 2016/679 dėl fizinių asmenų apsaugos tvarkant asmens duomenis ir dėl laisvo tokių duomenų judėjimo ir kuriuo panaikinama Direktyva 95/46/EB (Bendrasis duomenų apsaugos reglamentas) pradėtas taikyti 2018 m. gegužės mėn. Šiomis taisyklėmis siekiama visus ES piliečius apsaugoti nuo privatumo ir duomenų pažeidimų pasaulyje, kuriame vis didesnę poveikį turi duomenys, tuo pačiu metu sukuriant aiškesnę ir nuoseklesnę sistemą įmonėms. Naujos piliečių teisės apima aiškų ir išreikštą sutikimą, kad jų duomenys būtų tvarkomi, ir teisę gauti aiškia ir suprantama informaciją apie šį tvarkymą. Teisė būti pamirštam: piliečiai gali prašyti, kad jų duomenys būtų pašalinti, laisvai perkelti duomenis iš vieno paslaugų teikėjo saugyklos į kito paslaugų teikėjo saugyklą (pvz., pereinant iš vieno socialinio tinklo į kitą) ir teisę žinoti, kada buvo įsilaužta į asmens duomenų sistemas. Naujosios taisyklės taikomos visoms ES

veikiančioms bendrovėms, net jei šios bendrovės įsikūrusios už ES ribų. Be to, bus galima taikyti taisomas priemones, pavyzdžiui, įspėjimus ir nurodymus, ar baudas bendrovėms, kurios nesilaiko taisyklių.

b. Duomenų apsaugos teisėsaugos srityje direktyva

2018 m. gegužės mėnesį pradėta taikyti 2016 m. balandžio 27 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva (ES) 2016/680 dėl fizinių asmenų apsaugos kompetentingoms institucijoms tvarkant asmens duomenis nusikalstamų veikų prevencijos, tyrimo, atskleidimo ar baudžiamojo persekiojimo už jas arba bausmių vykdymo tikslais ir dėl laisvo tokių duomenų judėjimo, ir kuriuo panaikinamas Tarybos pamatinis sprendimas 2008/977/TVR. Pagal direktyvą saugoma piliečių pagrindinė teisė į duomenų apsaugą, kai asmens duomenis naudoja teisėsaugos institucijos. Ja užtikrinama, kad nukentėjusiųjų, liudytojų ir įtariamųjų asmens duomenys būtų tinkamai apsaugoti, ir palengvintas tarpvalstybinis bendradarbiavimas kovojant su nusikalstamumu ir terorizmu.

c. Direktyva dėl privatumo ir elektroninių ryšių

2002 m. liepos 12 d. Europos Parlamento ir Tarybos [direktyva 2002/58/EB](#) dėl asmens duomenų tvarkymo ir privatumo apsaugos elektroninių ryšių sektoriuje (Direktyva dėl privatumo ir elektroninių ryšių) 2009 m. lapkričio 25 d. buvo iš dalies pakeista Direktyva 2009/136/EB.

Šiuo metu svarstomas naujas [pasiūlymas dėl Europos Parlamento ir Tarybos reglamento](#) dėl teisės į privatų gyvenimą ir asmens duomenų apsauga elektroninių ryšių sektoriuje, kuriuo panaikinama Direktyva 2002/58/EB (Reglamentas dėl privatumo ir elektroninių ryšių).

d. Asmens duomenų tvarkymui Sąjungos institucijose ir įstaigose taikomas reglamentas

2018 m. gruodžio 11 d. įsigaliojo 2018 m. spalio 23 d. Europos Parlamento ir Tarybos [reglamentas \(ES\) 2018/1725](#) dėl fizinių asmenų apsaugos Sąjungos institucijoms, organams, tarnyboms ir agentūroms tvarkant asmens duomenis ir dėl laisvo tokių duomenų judėjimo, kuriuo panaikinamas Reglamentas (EB) Nr. 45/2001 ir Sprendimas Nr. 1247/2002/EB.

e. Duomenų apsaugos straipsniai konkrečių sektorių teisės aktuose

Be pirmiau nurodytų pagrindinių duomenų apsaugos teisės aktų, konkrečios nuostatos dėl duomenų apsaugos taip pat nustatytos konkrečius sektorius reglamentuojančiuose teisės aktuose, kaip antai:

- 2016 m. balandžio 27 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos (ES) 2016/681 dėl keleivio duomenų įrašo (PNR) duomenų naudojimo teroristinių nusikaltimų ir sunkių nusikaltimų prevencijos, nustatymo, tyrimo ir patraukimo už juos baudžiamajon atsakomybėn tikslais 13 straipsnis;
- 2016 m. gegužės 11 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (ES) 2016/794 dėl Europos Sąjungos teisėsaugos bendradarbiavimo agentūros (Europolo) VI skyrius (duomenų apsaugos priemonės);

— 2017 m. spalio 12 d. Tarybos reglamento (ES) 2017/1939, kuriuo įgyvendinamas tvirtesnis bendradarbiavimas Europos prokuratūros įsteigimo srityje, VIII skyrius (duomenų apsauga).

4. Pagrindiniai ES tarptautiniai susitarimai dėl duomenų perdavimo

a. Komercinių duomenų perdavimas: sprendimai dėl tinkamumo

Pagal Bendrojo duomenų apsaugos reglamento 45 straipsnį Komisija turi įgaliojimus nustatyti, ar ES nepriklausanti šalis siūlo tinkamą duomenų apsaugos lygį pagal savo vidaus teisės aktus arba priimtus tarptautinius įsipareigojimus.

Parlamentas priėmė keletą rezoliucijų, kuriose reiškiamas susirūpinimas dėl transatlantinių duomenų srautų.

b. ES ir JAV bendrasis susitarimas.

Parlamentas (pagal pritarimo procedūrą) dalyvavo tvirtinant ES ir JAV asmens informacijos, susijusios su nusikalstamų veikų prevencija, tyrimu, atskleidimu ar baudžiamuoju persekiojimu už jas, apsaugos, taip pat vadinamą „bendruoju susitarimu“. Šio susitarimo tikslas – užtikrinti asmeninės informacijos, perduodamos teisėsaugos tikslais, t. y. vykdant transatlantinį bendradarbiavimą kovos su terorizmu ir organizuotu nusikalstamumu srityje, aukšto lygio apsaugą.

c. ES ir JAV, ES ir Australijos, ir ES ir Kanados susitarimai dėl keleivio duomenų įrašo (PNR)

ES su JAV, Australija ir Kanada pasirašė dvišalius susitarimus dėl keleivio duomenų įrašų (PNR). PNR duomenys apima informaciją, kurią keleiviai pateikia užsakydami skrydžius arba į juos registruodamiesi, ir duomenis, kuriuos oro vežėjai surenka savo komerciniais tikslais. PNR duomenis gali naudoti teisėsaugos institucijos, kovodamos su sunkiais nusikaltimais ir terorizmu.

d. ES ir JAV Terorizmo finansavimo sekimo programa (TFSP)

Europos Sąjunga ir Jungtinės Amerikos Valstijos pasirašė dvišalį susitarimą dėl finansinių mokėjimų pranešimų duomenų tvarkymo ir perdavimo iš ES į JAV terorizmo finansavimo sekimo programos tikslais.

5. Duomenų apsaugos aspektai rezoliucijose dėl konkrečių sektorių

Keliose Parlamento rezoliucijose dėl įvairių politikos sričių taip pat kalbama apie asmens duomenų apsaugą, siekiant užtikrinti suderinamumą su bendrais ES duomenų apsaugos teisės aktais ir privatumo apsauga tuose konkrečiuose sektoriuose.

6. ES duomenų apsaugos priežiūros institucija

Europos duomenų apsaugos priežiūros pareigūnas (EDAPP) – tai nepriklausoma priežiūros institucija, užtikrinanti, kad ES institucijos ir įstaigos laikytųsi savo prievolių, susijusių su duomenų apsauga. Svarbiausios EDAPP pareigos – priežiūra, konsultavimas ir bendradarbiavimas.

Europos duomenų apsaugos valdyba (angl. EDPB), anksčiau – 29 straipsnio darbo grupė, yra ES įstaiga, turinti juridinio asmens statusą ir nepriklausomą sekretoriatą. EDPB sudaro ES nacionalinių duomenų apsaugos institucijų, EDAPP tarnybos ir Komisijos atstovai. EDPB turi plačius įgaliojimus spręsti ginčus tarp nacionalinių

priežiūros institucijų ir teikti konsultacijas ir rekomendacijas dėl Bendrojo duomenų apsaugos reglamento ir Duomenų apsaugos teisėsaugos srityje direktyvos pagrindinių sąvokų.

EUROPOS PARLAMENTO VAIDMUO

Parlamentas atliko labai svarbų vaidmenį formuojant ES teisės aktus asmens duomenų apsaugos srityje, užtikrindamas, kad privatumo apsauga taptų politiniu prioritetu. Be to, pagal įprastą teisėkūros procedūrą Parlamentas ir Taryba lygiomis teisėmis vykdė duomenų apsaugos reformą. Jis taip pat baigė darbą, susijusį su paskutiniu reikšmingu sistemos elementu – naujuoju reglamentu dėl privatumo ir elektroninių ryšių – ir tikisi, kad Taryba galiausiai užbaigs savo dalį, ir bus galima pradėti derybas.

Parlamentas atidžiai stebi tarptautinius susitarimus dėl duomenų perdavimo. Vykdydamas pritarimo procedūrą arba savo iniciatyva teikdamas pranešimus jis užtikrina, kad jo nuomonė būtų išgirsta. Be to, prieš balsuodamas dėl ES ir Kanados susitarimo dėl PNR, Parlamentas 2014 m. lapkričio 25 d. priėmė rezoliuciją, kurioje paprašė Teisingumo Teismo nuomonės, kaip numatyta SESV 218 straipsnio 1 dalyje. Teismas savo nuomonėje (paskelbta 2017 m. liepos 26 d.) nustatė, kad taip parengto susitarimo dėl keleivio duomenų įrašo negalima sudaryti, nes kai kurios jo nuostatos nesuderinamos su pagrindine teise į asmens duomenų apsaugą.

Parlamentas, užtikrinęs, kad ES duomenų apsaugos taisyklės būtų tinkamai įgyvendintos, tikriausiai dabar pagrindinį dėmesį atkreips į teisės aktų įgyvendinimo stebėseną.

Kristiina Milt
05/2019

